

Teine rinne tagalas

„Vabastusretkedel“ oli veel üks negatiivne tagajärg. Ehkki kodumaised ajaloolased on selle peaaegu täiesti tähelepanuta jättnud, oli selle mõju lahingutegevuse käigule palju suurem kui müütilisel „kallaletungi ootamatusel“.

Sõda algas võõral maal. Meenutage, austatud lugeja, neid geograafilisi kohanimesid, mis vilksatasid lahingutegevuste kirjeldustes meie raamatu kolmes esimeses osas: Imatra, Sortavala, Lahdenpohja, Alakurtti, Merkinen, Alitus, Indura, Sidra, Valpa, Bransk, Krõstonopol, Zolkiev, Radzivilov, Želnov, Stojanov, Oplupko... Kas oli võimalik sellistes kohtades kutsuda Rjazani talupoega üles Isamaasõjaks? Ja oleks siis veel ainult Rjazani omi...

Sandalov märgib oma memuaarides möödaminnes lühidalt, et 14. mehikorpuse (s.o. tankivägede, armee eliidi) komplekteerimiseks saabus „suur arv Kesk-Aasia vabariikide põliselanikke, kes valdasid halvasti või ei vallanud üldse vene keelt“.

Missugust isamaad pidid siis kaitsma need mägede ja steppide lapsed, kes saatuse tahtel paisati Ida-Poola (mida 1939. kuni 1945. a. kutsuti ajutiselt „Lääne-Valgeveneks“) soodesse?

Aga „vabastatud territooriumid“ polnud ainult metsad, põllud ja jõed. See oli ka mitmemiljoniline paljurahvuseline kohalik elanikkond, kelle suhtes jõudsid partei ja NKVD kahe mittetäieliku aastaga läbi viia tohutu „kasvatustöö“. 1939. a. septembris võeti Punaarmee vastu lilledega. See ei ole ainult puna-propaganda väljamõeldis. Galiitsia ja Volõõnia ukrainlastest elanikkond, kes olid ennesõjaaegses Poolas omal maal teise sordi inimeste rollis, tervitasid rõõmu ja lootusega ühinemist oma idapoolsete veresugulastest vendadega. Mis aga puutub kuuldusi massiliste mahalaskmiste ja 1933. aasta golodomori kohta, siis need tundusid paljudele Lääne-Ukraina elanikele liiga hirmsatena, et olla tõde.

Mitte väiksema erutusega ei suhtunud uude tegelikkusse ka tšekistid. Sudoplatov kirjutab oma mälestustes ilma vähemagi häbenemiseta: „...Lvovis erines atmosfäär rabavalt olukorrast Ukraina nõukogude osas. Lvovis õitses läänelik kapitalistlik elulaad, jae- ning hulgikaubandus oli erakätes, kes kuulusid varsti likvideerimisele...“

Likvideeriti ruttu ja otsustavalt. Sunniviisiline kollektiviseerimine külades, natsionaliseerimine (s.o. kohtuväline eraomanduse rekvisitsioon) linnades, igasuguste poliitiliste, ühiskondlike ja kultuuri-organisatsioonide laialiajamine, kiusamised kiriku ja usklite suhtes (eriti Läänega sidemeid omavate katoliiklaste ja uniaatide suhtes). „Tšekistide“ valvsus ulatus selleni, et nad ei pidanud paljaks tuhandete poola koolilõpetajate kirjandite läbilugemist – et kindlaks teha „liialt tarku ja kirjaoskajaid“, kelle pered esimestena laaditi Siberisse suunduvatesse kaubavagunitesse.

Kõige tagasihoidlikumate hinnangute kohaselt saadeti Siberisse ja Kasahstani üle 400 tuhande ühendatud territooriumite elaniku, lihtsalt kohalike „administratiivorganite“ otsusega. Mõnikord – arvata võib, et musta huumori korras – veeti Poolas sündinud inimesi, kes polnud Trotski nimegi kuulnud, kodunt minema NSVL NKVD 30. juulil 1937. a. välja antud käskkirja alusel kui „trotskistide ja diversantide perekonnaliikmeid“.

Võib öelda, et Siberisse saadetutel veel vedas. Suurem osa neist jäi ellu. Ebainimlike transporditingimuste ja ränkade elamistingimuste tõttu hukkus „ainult“ 16 % deporteeritustest. Teiste saatust oli palju traagilisem. Näiteks mõisteti 1940. a. märtsis Poliitbüroo spetsiaalmäärusega, millele oli alla kirjutanud Stalin, Vorošilov, Molotov, Mikojan, Kalinin ja Kaganovitš, tagaselja „ilma arreteeritud välja kutsumata ja süüdistust esitamata“ surma ligi 25 tuhat inimest: Poola armee vangilangenud ohvitserid (kellest enamus polnud teinud ühtegi lasku Punaarmee pihta) ja samuti ka Ida-Poola tsiviilametnikud.

Alus: „...laagrites asudes tegelevad nad nõukogudevastase agitatsiooniga (poola keeles? vangivalvurite seas? – M.S). Igaiüks neist ootab ainult vabastamist, et seejärel aktiivselt lülituda nõukogudevastasesse võitlusesse...“

Kokku arreteeriti 1939. a. septembrist kuni 1941. a. veebruarini Ukraina ja Valgevene lääneoblastites NKVD/NKGB organite poolt 92500 inimest. Nende seas oli 41 tuhat poolakat, 23 tuhat juuti, 21 tuhat ukrainlast, 7,5 tuhat valgevenelast. Rahvustunnuste järgi diskrimineerimist ei olnud, „pihta anti“ kõigile. Näiteks õnnestus tšekistidel Lääne-Valgevenes „leida“ mingi „juutlik-fašistlik inglise orientatsiooniga organisatsioon“...

Sama stsenaariumi kohaselt, ainult veelgi tihedamate tähtaegadega, toimus Baltimaade sovetiseerimine. Ainus erinevus oli selles, et okupeeritud Ida-Poolas kannatasid „sügavate sotsiaalsete ümberkujunduste“ tõttu peamiselt jõukam vähemus, aga Baltimaades muutis nõukogude rahale, nõukogude hindadele ja nõukogude palkadele üleminek kerjusteks suurema osa töölistest, käsitööldest, teenistujatest ja talupoegadest.

Mõni nädal enne sõja algust kasvas repressioonide mastaap tunduvalt. 1941. aasta juuniks kasvas Ukraina ja Valgevene lääneoblastites arreteeritute arv 107 tuhande inimeseni. Kahemiljonilise elanikkonnaga Lätis represseriti (arreteeriti või saadeti välja) ainult 14-17. juunil 1941.a. 9156 inimest, aga kokku deporteeriti kolmest Balti riigist 49331 inimest. Märgime ka, et need arvud on kirjanduses esinevatest minimaalsemad.

Nii põhjaliku „puhastuse“ tulemusena hakkas tulevase sõjategevuse tagalarajoon muutuma tegevriindeks, kusjuures juba ENNE 22. juunit 1941.a.

„1941. aasta kevadel hakkas olukord piiri ääres seoses sagedaste intsidentidega teravnema. Meil ei lubatud kuhugi üksinda ja ilma relvata minna... meie pataljoni esimeses roodus kadus ükskord kahest võitlejast koosnenud patrull. Paar päeva hiljem leiti üks neist tema enda vintpüssitäägiga läbitorgatuna maa külge naelutatuna, teist aga ei leitud üldse...“

Need read on pärit juba varem tsiteeritud Grodno kindlustatud rajooni õpperoodu kursandi L.V.Irini mälestustest. Aga näiteks Nõukogude Liidu Kangelane F.F.Arhipenko (neil päevil oli ta noor lendur 17.HLP-st) meenutab, kuidas *„1941. aasta kevadel pidin ma komissari ülesandel pidama ühes Kovelis lähedal paiknevas külas ettekande, mis oli pühendatud Punaarmee tähtpäevale... Ettekande ajal tulistati akende pihta mitu lasku... Ümbritsev atmosfäär oli üsna pingeline ja mulle tuli pähe mõte, et siit on parem kiiremini minema sõita, seni kuni eluvaim sees. Ehkki mind taheti jätta ööbima, nõudsin ma transporti ning sõitsin voorimehega Kovelisse. Kogu tee hoidsin ma püstolit laskevalmis... enne sõda kadusid neis kohtades sageli teistest väeosadest pärit komandörid ning väljaspool sõjaväeterritooriumi asudes tuli olla valvas...“*

NKVD sisevägede staapide ennesõjaaegsetes aruannetes kirjutatakse kümnetest purustatud (või „operatiivtöölusel olevatest“) relvastatud bandiitlikest formeeringutest, praktiliselt igapäevastest tulevahetustest, diversioonidest, relvade ja lõhkeaine äravõtmisest. Eriti pingeline oli olukord Ukraina lääneoblastites, kus tegutsesid OUN-i (Ukraina rahvuslaste organisatsioon, mis loodi 1929. aastal) partisanialgad, kes olid kogunud aastatepikkuse terroristliku võitlusega Poola võimude vastu suured lahingukogemused. On märkimisväärne, et bandeeralaste aktiivsus oli suurim Tarnopoli oblastis s.o just seal, kuhu planeeriti Edelarinde vägede välikomandopunkti loomist!

Aktiivselt valmistusid Punaarmee tagalate pihta lööki andma Läti sõjaväeline organisatsioon „Aizsargs“ (mis loodi juba 1919. aastal, 1940. aastaks oli selle ridades kuni 40 tuhat inimest), „Leedu kaitsekaardi“ lahingugrupid, Eesti „Kaitseliit“ jt. Saksa sõjaväeluure konstateeris 21. mai 1941.a. ettekandes sügava rahuldustundega:

„Ülestõusud Baltimaades on ettevalmistatud ja nende peale võib kindlalt loota. Põrandaalune ülestõusnute liikumine progresseerub oma arengus nii palju, et tekitab teatuid raskusi enneaegsete aktsioonide ärahoidmisel...“

Stalinlaste ja hitlerlaste ühiste pingutustega põhjalikult ettevalmistatud „viitsütikuga pomm“ plahvatas 22. juunil 1941.aastal.

Marssal Moskalkenko kirjutab oma memuaarides, et tema jaoks olid sõja esimesteks laskudeks need lasud, mida Ukraina natsionalistid 22. juunil Lutskis tema auto pihta tulistasid. A.T.Iljin (sel ajal 3.MK 5.TD nooremleitnant) meenutab, kuidas 22. juuni varahommikul saadeti ta olukorra selgitamiseks diviisistaapi, mis asus Leedu linnas Alituses:

„...rahvamass liikus kahte lehte ja me sõitsime edasi täiskiirusel. Kuid nüpea kui me olime neist möödunud, hakati rahvamassist meie pihta automaadist tulistama ja juba kasarmu juures lasti meie mootorratas puruks...“

Sõja esimestel minutitel lasid nõukogudevastased põrandaalused õhku Belostokis asuva telefonijaama (aga läbi selle kommutaatori läksid 10.Armees peamised sideliinid) ja Kobrini elektrijaama, lülitasid Brestis välja elektri- ja veevarustuse. Kõik Valgevenes esimestes lahingutes osalenud tunnistavad ühel häälel, et saksa lennuvägi pommitas sihikuliselt komandopunkte, ladusid, ešelone uusima sõjatehnikaga. Kas on vaja tõestada, et see sai võimalikuks ainult seetõttu, et saksa luuret aitasid sajad kohalike elanike seast pärit informaatid?

Sõja esimestel päevadel Baltimaades kujunenud olukorda ei saa nimetada teistmoodi kui **laiaulatuslikuks relvastatud ülestõusuks**. Juba 24. juunil 1941.a, enne kui Kaunasess jõudsid Wehrmachti eelväeosad, võttis linna oma kontrolli alla mingi „leedu komandatuur“ eesotsas endise leedu armee polkovniku Bobjalisega. Üks sündmuste pealtnägijatest tunnistab:

„...Leedu juhtkond kiirustas esimestena autodel põgenema, aga nende järel laskisid jalga ka miilitsaorganid, andes sellega vabad käed Leedu kontrrevolutsioonilistele bandedele... Kaunas ja üldse kogu Leedu oli paar päeva ilma tsiviilvõimuta. 23. ja 24. juunil organiseeris kontrrevolutsioon oma lahingudružiinad, võttes sinna isegi gümnaasiumi 5. klassi õpilasi...“

Riiast kuhugi jalga lasta oli raskem – linn seisab merelahe kaldal. Võib-olla just seetõttu käisid Läti pealinnas ehtsad tänavalahingud. „NKVD 5.motoriseeritud polgu lühikeses lahingutegevuse kirjelduses“ nägi olukord linnas välja niimoodi:

„...vaenulikud elemendid tekitasid armeetagalas paanikat, demoraliseerisid staapide, valitsus- ja nõukogude organite tööd... Vaenlased paigutasid kirikutornidesse, pööningutele ja majade akendele kuulipildujad ja automaadid ning hoidsid tule all tänavaid, Looderinde staabihooneid, Läti kompartei Keskkomiteed, telegraafi, raudteejaama... Ma pidasin „viienda kolonniga“ ränka võitlust, vastates igale lasule kuulipildujate ja tankikahurite tulega (autori rõhuasetus)...

Õöl vastu 24. juunit (saksa armeegrupi „Nord“ väed hõivasid Riia alles 30. juunil) tungis grupp mässulisi majja, kus elasid Läti kompartei KK töötajad. Selle öölahingu mastaapi võib hinnata selle järgi, et „lahingu kestel said 128 ründajat surma ja 457 inimest võeti vangi“.

Mässutulekahju mõllas ka Ukrainas, kusjuures mitte ainult tema lääneoblastites. Näiteks võime 32.TD lahingutegevuse kirjeldusest lugeda: „...6.7.41.a õhtul jõudis diviis Starokonstantinovi juurde, kuid linna siseneda ei õnnestunud, kuna seal valitsesid paanika ja rahutused“. Starokonstantinov asub Proskurovi (praegu Hmelnitski) oblastis. See on Ukraina „vana nõukogude“ osa. Ja isegi seal olid nii suured „rahutused“, et tankidiviisi (!) komandör ei riskeerinud linna sisenemisega. Seejuures lasti oblastikeskuses endas (nagu kandis ette Edelarinde poliitpropaganda valitsuse ülem Mihhailov) „pärast rajooni ja oblasti juhtkonna paanilist linnast lahkumist õhku elektrijaam ja purustati veevõrk. Proskurovisse taganevad nõukogude väed jäid ilma elektrivalguse ja veeta...“

Peamised sündmused toimusid Lvovis – Galiitsia ajaloolises keskuses. Lahingud algasid linnas praktiliselt sõja esimesel päeval. Vaat kuidas kirjeldab 24. juuni sündmusi 8.MK komissar N.K.Popel:

„Mootorrattapolk pidi täitma harjumatu ülesannet – pidama lahinguid pööningutel. Just seal oli siseseatut diversioonigruppide (just niimoodi nimetab Popel tsensuurile alludes bandeeralasi. – M.S) vaatlus- ja komandopunktid, nende tulepunktid ja laskemoonalaod. Vaenlane kontrollis igat meie liikumist, meie aga ei näinud teda ja teda kätte saada polnud kerge. Heitlus oli ränk... Aru saada, kus on vaenlane ja kus meie omad, polnud kuidagi võimalik – munder oli kõikidel sama, Punaarmee oma. Kerge polnud korda luua ka Lvovi keskmagistraalil. Inimesi valdas põgenemisstiihia...“

30. juuni 1941.a. hommikul hõivasid ukraina natsionalistide relvastatud salgad, keda toetasid Wehrmachti 17.Armeed väed, linna täielikult. Samal päeval kuulutasid linna jõudnud OUN-i juhid S.Bandera ja J.Stetsko välja „sõltumatu Ukraina“ loomise. Tõsi küll, üsna varsti selgus, et OUN-i oli sakslastele vaja just samapalju, kui omal ajal Griška Otrepjevit Poola šljahtale – ainult „sõja põhjuste ja vastuolude tekitamiseks“. Ukraina liidrite „omavolist“ marru läinud Hitler käskis Bandera ja Stetsko arreteerida. Suur grupp verivärsked „vabariigi“ juhte lasti sakslaste poolt maha. Tugevnes juba 1940. aastal alanud OUN-i jagunemine „bandeeralasteks“ ja „melnikovlasteks“. Bandera toetajad alustasid okupantide vastu partisaanisõda, samal ajal kui Melniku salkadel lubasid sakslased esimeste Wehrmachti väeosade seas Kiievisse siseneda. Kuid see on juba teine ajalugu...

Pöördume tagasi traagilisse 1941. aasta juunisse. Üheks vähestest asjadest, mida tšekistid jõudsid sooritada vaatamata üleüldisele „põgenemisstiihiale“, oli see, mida NKVD teenistusaruannetes nimetati „1-kategooria operatsioonide läbiviimiseks“. 12. juulil 1941.a. kandis Ukraina NKVD vanglate valitsuse ülem julgeolekukapten A.F.Filippov Moskvasse ette:

„...Lvovi oblasti vanglatest on 1-kategooria järgi „lahkunud“ 2466 inimest... Kõik 1-kategooria järgi lahkunud on maetud vanglate keldritesse kaevatud aukudesse, Zolotševi linnas aga aeda“.

Ettekandes on toodud ära ka mõned puudujäägid töös (mis arvatavasti olid seotud ikka sellesama „põgenemisstiihiaga“):

„...kohalikud NKGB organid... tegid 1-kategooria operatsioonide läbiviimise enamasti ülesandeks vanglate personalile, jäädes ise sellest kõrvale, aga kuna see toimus vaenlase tule all taganemise momendil, siis ei suutnud vanglate töötajad igal pool laipu korralikult maha matta ja väljast maskeerida“.

Maha maeti väga hooletult. 30-kraadises palavuses lagunevate laipade jube haisupilv rippus Lvovi kohal. Vangla rajoonis oli ilma gaasimaskita töötamine hoopiski võimatu. Goebbelsi ametkond andis hiljem välja terve raamatu saksa sõdurite kirjadega, milles nad rääkisid seina külge naelutatud, moonutatud, neljastatud kehade, mis avastati Lvovi vanglast. Seejärel eitas nõukogude propaganda viis aastakümnet raevukalt ainuüksi kinnipeetavate tapmise fakti...

Lvovi oblasti vanglad ei olnud mingiks erandiks üldreeglist. Kinnipeetavate massiline hävitamine (sealhulgas ka uurimisaluste, kelle süü nõukogude võimu ees polnud isegi toleaeagsete nõukogude seaduste järgi tõestatud!) oli üleüldine. Näiteks „lahkus“ kapten Filippovi aruande järgi Drogobõtsi oblastist 1-

kategooria järgi 1101 inimest, Stanislavovi oblastis – 1000, Tarnopoli oblastis – 674, Rovno oblastis – 230, Volõnski oblastis – 231...

Valgevene lääneoblastites ei õnnestunud nii massilist hukkamist toime panna – Wehrmacht tungis seal liiga kiiresti peale. Kuid Minskist ida pool jätkas NKVD oma tööd. Lugejatele juba tuntud Vitebski sõjaprokurör seltsimees Glinka kirjutab oma ettekandes:

„...julgeoleku seersant, VKP(b) liige Priemõšev viis 24. juunil Glubokski vanglast Vitebskisse 916 kinnipeetavat (hinnake kinnipeetavate arvu mingis pärapõrgus asuva linna vanglas! – M.S), kellest umbes 500 inimest olid uurimisalused. Tee peal laskis see Priemõšev erineval ajal maha 55 inimest, aga Ulla lähedal asuvas kohakeses käskis ta ühe vaenlase lennuki rünnaku ajal (nii on tekstis – üks lennuk. – M.S) konvoil, keda oli kokku 67 inimest, kõik ülejäänud kinnipeetavad maha lasta... Oma tegevust selgitab sellega, et kinnipeetavad olevat justkui tahtnud laiali joosta ja karjusid: „Elagu Hitler!““

Ja vaat sellise verise hullumeelsuse keskele jäid sõja esimestel päevadel ja tundidel Punaarmee komandöride perekonnad.

Juhtivkoosseisu perekonnad. Üks kõige hirmsamaid lehekülgi sõja alguse ajaloos. Õigeaegse organiseeritud evakatsioonist eest ei hoolitsenud keegi. Peale selle „hoolitses“ partei selle eest, et maha suruda ka kõik selles küsimuses isikliku initsiatiivi ülesnäitamised.

„...Partei oblastikomitee pleenumil vaatasime me läbi mõnede piiriäärsete partei rajoonikomiteede otsused nende VKP(b) liikmete parteist väljaviskamise suhtes, kes hakkasid oma perekondi saatma meie tagalasse...“ Need read on Beltšenko mälestustest, kes oli endine Belostoki NKGB valitsuse ülem.

Peatume korra. Hindame. Püüame meenutada seda, mida tähendas sel „klassivõitluse teravnenemise epohhil“ parteist väljaheitmine. Aga mille eest, kallid seltsimehed? Kas partei põhikirjas on üksainski rida selle kohta, et partei liikmel on keelatud saata lapsed suveks koolivaheajaks vanaema juurde Tambovisse? Kuid sellest hoolimata keelati otsustavalt kõik sellised püüdlused. Ja mitte ainult Belostokis. Avame uuesti Sandalovi raamatu:

„...19. juunil 1941.a. toimus partei oblastikomitee laiendatud pleenum... Pleenumil pööras oblastikomitee esimene sekretär seltsimees Tupitsõn tähelepanu pingelisele rahvusvahelisele olukorrale ja kasvavale sõjaohule. Ta kutsus üles valvsuse suurendamisele... Pleenumist osalejate küsimusele, kas võib perekonnad Brestist itta saata, vastas oblastikomitee sekretär, et seda ei tohi teha, et mitte esile kutsuda soovimatuid meeolusid...“

Vaat niimoodi. Sõda on läve ees, kuid „vaenlase esimesele löögile vastab võitmatu Punaarmee kolmekordse purustava löögiga“. Aga see, kes kasvõi hetkekski selles kahtleb, on argpüks, paanikatekitaja ja vaenlane. Selliseid kommunistide hulka ei võeta. Muide, parteiülemused süüdistasid kõiges armeeülemusi. Läti KP(b) KK sekretär J. Kalnberzinš kandis Moskvasse ette, et „tänu Balti ESRK staabi lubamatule ja arusaamatule käitumisele evakueeriti partei- ja nõukogude töötajate perekonnad alles viimasel momendil, kui „viies kolonn“ oli juba võitlusse asunud ja tänavatelt kostis püssist ja kuulipildujast tulistamist“.

Kõik see pikk eessõna pole selleks, et õigustada vandetöötuse rikkumist ja faktilist deserteerumist. Jumal on neile kohtumõistjaks, kuid tuli välja niiviisi, et **kõikjal jätsid Punaarmee komandörid oma sõdurid maha ja hakkasid tegelema oma perekondade päästmisega**. Õigustada seda ei saa – iga oma väeosa maha jätnud komandör mõstis sellega hukule või sõjavangi tuhandeid oma alluvaid. Kuid pole raske mõista neid inimesi, kelle lähedased osutusid olevat linnades ja asulates, kus toimusid nii jõulised „rahutused“, et isegi tankidiviisid mürdsid sealt suure vaevaga välja. Mõlemad 22. juuni koidikul alanud sõja pooled tegutsesid väljaspool halastuse piire. Bandeeralaste ja „aizsargsite“ terror ei jäänud oma julmuse poolest sugugi maha NKVD-lastest terroristid. Ei need ega teised ei soovinud teha vahet relvastatud vaenlasel ja alaealisel lapsel. Ja lennukipommid, mis langes külluses kasarmutele ja sõjaväelinnakutele, tegid õigetel ja süüdlastel veelgi vähem vahet.

Sel neetud ajal, kui puudus üldine ja selge evakatsiooniplaan, tegutses iga komandör, iga nõukogude töötaja oma südametunnistuse järgi ja oma võimaluste kohaselt. Mõni piirdus sellega, et „hüpates korra läbi tagalat kontrollima“, paigutas naise ja lapse itaminevasse kaubavagunisse ja naases ise väeosa juurde. Keegi jälle laadis laskemoona veoks ettenähtud veoautosse „kõrge mustast puust puhveti“. Vitebski linnanõukogu esimees laadis, nagu te eespoolloetust mäletate, oma autosse õllevaate...

Ma ei kahtlegi – Stalini vabatahtlikud advokaadid ütlevad ka siinkohal, et juhtivkoosseisu perekondi ei evakueeritud tulevase lahingutegevuse piirkonnast õigeaegselt sellepärast, et „mitte anda Hitleri ajendit kallaletungiks“. Vaielda sellel teemal on rumal ja ausalt öeldes ka ära tüüdanud. Kümned tuhanded vagunid inimeste, tankide, suurtükkide ja laskemoonaga kihutasid läände, rikkudes liiklemise graafikut kogu Nõukogude Liidu raudteevõrgus. Mis „ajendeid“ Hitler siis enam vajas? Alanud Punaarmee strateegilise

hargnemise mastaap oli niivõrd suur, et Stalin isegi ei püüdnud seda varjata. Selle asemel tehti 13. juunil 1941.a. kuulsas „TASS-i teadaandes“ väga kohmakas, lollide püüdmiseks mõeldud katse anda toimuvale teistsugune, Hitlerit rahustav seletus:

„...praegu toimuv Punaarmee reservväelaste kogunemisel ja eesiseisvatel manöövritel pole muud eesmärki kui reservväelaste väljaõpe ja raudteeaparaadi töö kontrollimine...“

Sellises olukorras ei oleks mõnede tuhandete naiste ja laste ittasõit (või ka lõunasse – Krimmi ja Kaukaasia kuurortitesse) mitte midagi lisanud ega vähendanud. Ei, siin ilmnis stalinlikule režiimile iseloomulik ükskõiksus inimeste saatuse ja tunnete suhtes. Kuigi ka Stalinit võib mõista: ise ta oli kaks enneaegselt elust lahkunud naist maha matnud, „üleliidulise vanema“ Kalinini ja marssal Budjonnõi teine naine istusid laagrites, L.Kaganovitši teine vend sunniti sooritama enesetappu – ja polnud häda midagi, vabadussejäänud töötasid käsi rüppe laskmata edasi. Ja kui Stalin ei haletsenud oma lähimaid kaaslasi, siis miks pidi ta äkki hakkama muretsema mingite polkovnikute ja kaptenite perekondade pärast?

Niimoodi muutusidki 1939-1940. aastatel hõivatud Ida-Poola, Leedu ja Läti territooriumid (tänu targa sisepoliitika ja muutumatult rahuarmastava välispoliitika dialektilisele koosmõjule) Punaarmee jaoks surmalõksuks! Sugugi mitte juhuslikult ei esinenud esimestest lahingutest osavõtjate mälestustes see pidev motiiv: *„Kõik tahtsid võimalikult kiiresti ületada meie vana 1939. aasta riigipiiri... millegipärast tundus, et selle taga on ohutum, kuna sakslased ei riski sealt edasi tungida“.*

Kahjuks aga sakslased „riskisid“, aga Punaarmee taganes „vanale piirile“ sedasi, et vahepeal kaotati peaaegu pooled kaadrilaskurdiviisidest, suurem osa tankivägedest ja parim, kõige lahinguvõimelisem osa lennuväest.